

עטרת חכמים עֲשֶׂתָּם אֵילָת כַּסִּילִים אֲוֶלֶת¹ שלמה המלך הודיענו בכתוב הזה כי העושר
 היא מדה שהחכמים זוכין בה, ופושעים יכשלו בה², כי כשהעושר ברשות החכם
 הנה הוא לו עטרה וכבוד, מפני שכל זמן שהוא חסר העושר חכמתו בזויה ודבריו אינם
 נשמעים, ועם העושר יש לאל ידו לתרים ראש האמת ולהשפיל השקר ואת כל הדוברים
 אותה, ועוד שיפור אותו במעלות ובמעשים שהוא מתעטר ומתכבד בו, ולמדך הכתוב כי
 העושר הנה שהוא עטרה לחכמים הוא לכסילים אולת, לפי שהכסילים מתגאים בעשרם,
 ובו ירימו קוץ * להחזיק ידו כל עוברי עברה ותגבר ידם לעשות כל דבר פשע, והנה
 העושר כדמיון השמש שהוא עושה שתי פעולות זו הפך זו, מלבין הבגד ומשחיר פני
 הכובע, וכלל לפי המקבל, כן העושר בענינו יש בו שתי פעולות זו הפך זו, עטרה לזה

כי בקו

אולת לזה, והכל לפי דעתו של אדם, ובא כפל הלשון שהזכיר שתי פעמים, אולת לומר
 כי העושר לכסילים אולת לנפשם, וכלל הדבר: כי הכסילים עשרם יכשילם ויאבדם אבדו
 הגוף ואבדו נפש, אבל החכמים נוהרים שלא ינוקו בו, אבל הם מתכבדים בו ומקבלים
 ממנו תועלת הגוף והנפש, לפי שהם יודעים כי העושר וההצלחה בעולם הזה אינן אלא
 הכנות לצורך הנפש כדי שתלמד החכמה ותקבל המושכלות, ומזה הזכיר עוד: אילת
 שמחה לחסד לב ואיש תבונה יישר לכת³, כי השמחה ושפע השלוח הוא אולת לחסר לב,
 יגיע לו מזה שיעשה אולת, אבל איש תבונה יגיע לו מזה שיתקן מדותיו בסבת השמחה
 והשלוח, זהו יישר לכת, יתקן בה מדות גופו ונפשו, ועל כן תארך התורה תמיד במעשה
 המצות ביעודי הצלחת הגוף ושפע השלוח הטובה בעולם הזה, וידוע שאין הדברים ההם
 תכלית כי הם יעודים גופניים, שכלם מתאימים להיותם הכנות לנפש השכלית, לדרוש
 ולהשיג ידיעת השם, כדי לזכותו בסוף, באור פני מלך חיים⁴, שהוא התכלית, ולכן
 הבטיחה התורה כי בעשותנו החקים והמצות יגיע אלינו הכנות העולם הזה שבהם נזכה
 ונחיה חיי עד⁵ מה שלא הגיעו לנו מעולם * על השלמות לא במקדש ראשון ולא במקדש
 שני, זהו שכתוב:

(ג) אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, החקים שהזהיר בהן כאן הם
 השמיטה והייובל * שהזכיר בפרשה של מעלה, ואמר עתה: כי אם נלך בהם ונשמור
 המצות, שיתן הגשמים בעתם, ויברך לנו התבואה והפירות וכל צמח האדמה כדי שיהיה
 לנו ריה השפע והשלוח וכל יתר ההכנות.

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:
 ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה
 יתן פריו: — If you will follow My decrees and
 observe My ordinances and perform them;
 then I will provide your rains in their season so
 that the land will give its produce and the tree
 of the field will give its fruit (26:3-4).

4
 ק"ל 1313

In this verse Hashem promises that those who keep His commandments will be rewarded with rains which will make the fields and orchards fruitful. It is noteworthy that He does not promise to cause food to fall directly from the heavens, as He did for forty years in the Wilderness.

This is because Hashem created this world with certain built-in natural laws and processes, and it is His desire that the world proceed in accordance with those processes. Every "miracle" is really an intervention from another world, a deviation from the normal functioning of this one. Such phenomena, while Hashem sometimes deems them necessary, conflict with the purpose of this world, which is to reveal that Hashem controls everything that happens through the laws He created in this world. In this world, Hashem wants to be served according to the laws which He created with it, and not by the laws and processes of some other world. But when people fail to see Hashem's hand in the natural world, it becomes necessary for Him to remind man through miraculous events.

Thus, His promise is to provide for our needs in the terms of this world, by causing rain to fall and crops to grow. And it will be to our merit that we do not need a miracle to make us believe that Hashem has paid us.

(1)

5) כבוד (כ)

הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים * שהם יסוד התורה כלה. שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם כבע ומנהגו של עולם בין ברבים * בין ביחוד. אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו. ואם יעבור עליהם יכריחנו עונשו. הכל בגורת עליון כאשר הזכרתי כבר * ויתפרסמו * הנסים הנסתרים בענין * הרבים כאשר יבא ביעדי התורה בענין הברכות והקללות. כמו שאמר הכתוב ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת * ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם * שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם. ואמר בקיום וראו כל עמי הארץ כי שם ה' בקרא עליך ויראו ממך * ועוד אפרש * זה בעזרת השם:

6) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו. כאן אמר אברהם אבינו.
ולעיל אמר מנת ועד אברהם. ולא אמר אבינו. ירצה בזה
על פי מה שכתוב (משלי כ, ז): מתהלך בחומו צדיק אשרי בניו
אחריו. כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם. לבניו אחריו
המה כטבע מוטבע. ובקצת יגיעה יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש
שרכים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים אח עצמם על קידוש השם.
והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על
אמונתו. וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו. וכן
ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון "לך
לך". וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב שלא הרהר
אחר מדות השם יתברך וזה שאמר הכתוב (משלי כד, טז): כי שבע
יפול צדיק וקם. ורשע יפול באחת (כן מובא הלשון בסנהדרין (ו).
ובמקרא כתיב יכשלו ברעה) פירושו כי הצדיק אף אם יפול לא
יחשוב מאומה כי נופל הוא כי אם הוא קם ועומד על עמדו.
ובאחת יפול הרשע. כי למפלה יחשב ולא יחשוב זאת לתקומה
להיטיבו באחריתו:

כבוד חיים אלה

6) כבוד (חא"ק)

1) זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק
ואף את בריתי אברהם אבינו. ברש"י
ויל בכלן נאמר זכירה חוץ מיצחק. לפי שאפרו
צבור ומונה חמיד לפניו ית', פירוש ואינו צריך
להזכר. והעבר צריך ביאור כיון דלא יצויר
שכחה לפניו ית' ואינו צריך להתעוררות זכרון
מבחוץ. אם כן גם באברהם ויעקב למה נאמר
זכירה. אבל ביאור הענין לדעתו. כי תיזתר
מועיל לעובר זכות אבות עלינו הוא מעשה
הטוב של הבנים. והיינו אם ניכר כהבנים כח
קדושת האבות ומדותיהם הקדושים, שאוהזין
מעשי אבותיהם בידיהם. על ידי כך מתעורר
עליהם שפע רב ממקור הברכה העליונה אשר
שם גנונים זכויותיהם ומעשיהם הטובים של
האבות הק' וי"ע. והנה מדות אברהם ויעקב
בכל יום ויום, כאשר יורנו הנסיון.

8) עשרה נסיונות

1) זכרתי את בריתי יעקוב. למה
נאמר אבות אהרונות? עיי בהרה"ד ח"א
ד"א וד"ט"ו שני אבות העולם הם ג' ה
העמידים אשר העולם עומד עליהם:
אברהם הוא עמיד החסד (חסד לאברהם).

6) יצחק — עמוד העבודה (עקדת יצחק)
יעקב — עמוד התורה (מתן אכת ליעקב.
ואין אמת אלא תורה. איש תם יושב
אחלים). ואף שכולם בודאי ההניקו בכל
ג' העמידים. אבל כא"א כהם בתר דרך
אחרת. לפרסם ידיעת אלהים בין אנשי
בניו לפי מצב והכשרת הדרך אברהם
מצא לפניו דור של פראים. ע"כ
אלילים וא"א היו ללמדם עבודת אלהים
ומכש"כ ללמדם תורה. ולכן בתר את
דרך החסד: נטע אש"ל פתוח לרבים
חינם אין כסף וכשתיו מזהים לו על
האש"ל. ה"י אמר הדין לה' שהוא ית'
ברא כל אלה. וכן בדרך זו של גמילות
חסדים. שהיתה מוכנת גם לדורו הגס
הצליל. בעקיפין. לפרסם מציאת ה'
בעולם. אחריו מצא כבר יצחק אנשים.
שידעו את ה' ולמד אותם עבודת ה' עד
כמה צריך האדם למסור את נפשו בעד
קיום מצות ה'. יעקב שהיו לפניו גרי
אברהם ויצחק. ה"תה לו תכונות ללמד
אותם תורה ומצות. המדרגה היותר גבוהה
בידיעת ה' ומציאת ית'. ועמוד התורה
הוא הגדול שבכולם. שהרי חכמים מ"ד
אותו ראשונה (תורה עבודה גמ"ה).
ולפיכך בשעה שהכתוב מדבר בהתחלה
התשובה אל ה' הבטיח. שאם בני יגיעו
בתשובתם עד עמוד התורה או בודאי:
וזכרתי להם את בריתי יעקוב. את אשר
כתתי עמי על התורה: ואף אם יגיעו רק
עד עמוד העבודה. אם יתנו או בישראל
בעלי עבודה שלא הגיעו עוד למדרגת
לומדי תורה. יגאל אותם בזכות הברית
שכרת עם יצחק: ואף את בריתי יצחק
ואם גם עד אלה לא יגיעו ית' ביניהם
בעלי גמילות חסדים. או יגאל אותם ה'
ע"פ הברית. שכרת עם אברהם: ואף
את בריתי אברהם אכזר.

6)

והארץ אוכר. ב"א הגאון ר' שמואל
 דונ... וזאלקין שליט"א לפניו הנאכיד
 דראקאט"ש בפולין יצתה רב בדוקלין
 העיר אורי במכתב שצ"פ הדברים.
 האמורים במאמר הקדום (שבארתיים
 בארוכה בהדו"ד היא דט"ו) לתרץ את
 סדר האבות שנמנו כאו אחרונה. אפשר
 להרחיב את הדיבור ולומר שאם לא
 יגיעו בני בתשובתם הראשונה אפי' לעמוד
 החסד כראוי ויצטינו רק באהבת הארץ
 הקי יחזינו את עפרה וימסרו את נפשה
 עליה יזכר ה' לטובה גם את מסירותם
 לארץ אבות: והארץ אוכר. ויש
 לדברים אלה סוד וסעד מן המקרא:
 "אתה הקים תרחם ציון כי עת לחננה כי
 16 בא מועד - ומנן אני יודעים. כי בא
 ה' יעד? - כי רצו עבדיך את אבניה ואת
 עפרה יתנו" (תהלים קיב). הרי שאפילו
 אם בני הם בבחינת עבדים אם יתנו
 את עפר הארץ - בא מועד לרחם על
 21 ציון אבל יחד עם זה אפשר להעיר
 שמכיון שלא נאמר: ואת הארץ אוכר,
 שיצוי בטישטע שאף בשביל הארץ בעצמה
 ינאלו וראו שהארץ ישיבתה תצטרף
 לברייתות עם יעקב יצחק ואברהם
 למעלה שלמה, הרי

10 סוף ואלוק
 1 המושגת בבונה (סימן מ סק"י) כיוצא ממנו
 תהיה תפלת האב והאם שגורה
 בפיהם להתפלל על צניהם שיהי לומדי תורה
 ולדיקים ובעלי מדות טובות ויבין מאוד
 בצרכה אהבה רבה וצרכת התורה בשעה
 6 שאומרים ונהיה אנתו ואלאנו וכן כהאומר
 כיבא לציון למען לא יגיע לריק ולא נלד
 לבהלה, המדייק בלשונו יראה שהמשנה ברורה
 כתב לשון 'ממדי', זה חיוב ממדי על ההורים
 להתפלל על צניהם וצנתייהם. האדם צריך
 11 להתנוון, כי הקב"ה נתן לאב ואם פקדון.
 פקדון הכי חשוב בעולם, נשמת הלקי ממעל.
 יהאז והאם הם צריכים לשמור זה הפקדון.
 ההיוב שמירה הוא להחזיר חפץ כמו שקיבל
 אומו בלי שיהי צי חסרון והחוק, בן צריכים
 16 לשמור בניו וצנתייהם, שיחזרו נשמתם עכ"ס
 טהורה כמו שבא לנילם, כמו שאומרים נשמה
 שנתה צי טהורה היא, ולהחזירה להקב"ה
 בטוהרה ולא מליכלך בעצירות ח"ו ושגה קני
 21 ויחייב שיהיה וי יהא ממדי ואין לנו
 יתרון להסיר דעה מזה ויגלה לנו המשנה
 נכונה כי ה' משקל העבודה היא ע"י
 תפלה

10 כתיב בחוכמה (נו, ט) יחס לריק כחכם,
 ואיחא בצו"כ ז"ה שהיא משיא את
 צחו ונותן לה ממון הרבה ולא הספיקו שבעת
 ימי המשחה ללאת עד שמחה צחו ומלא קוצר

16 את צחו ומלא את ממונו, ויש לפרש כונת
 הקללה, על הענין שמתפללים כל יום ומבקשים
 'למען לא יגיע לריק ולא נלד לבהלה, שכי'
 המ"ב שאו הזמן להתחנן ולבקש על בני
 הגונים, ותם לריק כחכם, היינו ח"ו שיכול
 לילך לריק הכוזב וראשיה של האדם, כל
 11 הכוחות שאדם מיוגע לחנן בניו וצנתי
 להדריכם בדרך הישרה מס' ותלילה הכל הולך
 לריק, ועל זה מתפללים וסופרים דמעות לפני
 הקב"ה שלא יגיע לריק ח"ו, והוא קללה
 גדולה מאוד רח"ל, והעצה לזה היא רח'
 תפלה.

1 בוח התפלה של אם על בני הוא כח אדיר
 שאין לתאר ואין לשער עד היכן זה
 מגיע, ואין הכונה רק בשעת הדלקת נרות,
 רק חמיד, אשה יש לה לשבת עם ספר תהלים
 להלל את ילדי, וגם לרצות בני וצנתייה
 6 הגדולים, אפי' הנשואים כבר, שיכלו לעמוד
 בנשיונות הילד. אם צחקו תלכו היא ר"ת
 אצת כמזואר צנעה"ט, ובספר קדושה אהרן
 הוסיף מלתי חשמרי ועשייתם אותם ר"ת
 אמנם, אם רוצים שהדורות העמידים ילכו
 11 בחוקי ד' או מוטל על ההורים לדאוג עבורם
 בחפלה. אנשים המתפללים צריכים לכיון בצרכת
 המורה, ובאהבה רבה, יבשמו"ע כשאוזרים
 לדור ודור נדה לך ובספר תהלפך. צריכים
 לזכור בסוף התפלה, כאשר הכונה כבר אינו
 16 כראוי אלל רוב אנשים, ובזר מסיימים התפלה
 שיש תפלה שם תפלה מיוחדת לא יגיע לריק
 ולא נלד לבהלה, שצריך לכונן בה, שלא יאבדו
 ז"ו הדורות הבאים צנעה השולטת ברחוב.

21 צריכים לזכור למה מבקשים לבנים הגונים
 ועל מה מבקשים, שמעתי בל"י של
 הג"ר טוב"י גולדשטיין ז"ל בהספד של הר"ש
 הישיבה דשערי ישר הג"ר יוסף רוזנבלום
 שליט"א דבר נפלא, כי הרבה ילדים וצנתייה
 יש שהקב"ה נתן להם כשרונות לא כ"כ
 26 טובים, ובהם להם היכולת לצוא מהחדר עם
 נפש של צניות עם מאה אחת ילדים אחרים,
 יבט מבזים צנתייה עם דתם של צנתייה
 סבור מנף והידיעה אדם הולך ע"י
 יושבים על הילת האל צריכים לזכור

(13) כיצד להשיג את המעלה

מדוע פחד שמואל, והלא כבר נדון בבית דין של מעלה עם הסתלקותו?

יתאמר האשה אל שאול אלוקים ראיתי עולים מן הארץ" (כח, יג)

"אלוקים ראיתי עולים מן הארץ - מלאכים שנים משה ושמואל, שנתיירא שמואל שמא אני מתבקש בדין והעלה משה עמי" (רש"י, ע"פ הגינה דה)

בגמרא התבאר ששמואל, שחדד שמא מזמנים אותו לבית דין של מעלה, הביא עימו את משה רבינו, שיעיד שקיים את כל התורה כולה.

מפורסמת על כך קושיית הגאון רבי ישראל סלנטר, מייסד תנועת המוסר: הלא מיד כאשר נפטר האדם מן העולם מוליכים אותו לבית דין של מעלה לחדת דין וחשבון על כל מעשיו בעולם, ואם כן שמואל בודאי כבר עמד לפני ב"ד של מעלה, ומדוע נחדד שוב?

והירץ ר' ישראל, שמיד כאשר מגיע האדם לעולם העליון הוא נותן דין וחשבון על המעשים שעשה הוא עצמו בעולם הזה, בקיום התורה ובשמירת המצוות, אבל אפשר שיקראוהו לדין נוסף לאחר זמן, וזאת אם בניו או בני בניו עוברים עבירות והוא אשם בכך משום שלא נתן להם חינוך טוב וכדומה. והנה, לגבי שמואל נאמר (לעיל ת, ג): "ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבעז ויקחו שוחד ויטו משפט", ולכן פחד שמואל שמא תובעים אותו לדין בעוון בניו, ועל כן לקח עימו את משה רבינו שיעיד עליו שהוא אינו אשם בכך!

(תגה"צ רבי אליהו לופיאן נהג להוסיף על כך בשם ה"סבא" מקלם, כי זה מה שאנו אומרים בתפילה "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו", כלומר: שלא ירשינו על המעשים שלנו - זהו מלפנינו, וגם שלא יקטרגו על מעשי צאצאינו - וזהו מאחרינו, ולמדנו כמה יש להשתדל ולשים לב בחינוך הבנים).
"לב אליהו" - חלק א', "שביבי לב", אות ע'

(12) עמ

הקב"ה נתן לילד זה כשרונות מוגבלות, וזהו ה' הקב"ה אוהב את התורה שלו, ורונה שילדי בני ישראל ילמדו תורתו, והוא ברא הילד הזה בכשרונותיו המוגבלות, והאב הזה אינו משלים עם המצב, וכי הוא אוהב את התורה יותר מהקב"ה, וכי האב הזה רונה בלימוד התורה של בנו יותר ממה שהש"ת רונה. רק שמה שמואל להאב הוא כבוד עצמו, חלק מהכבוד שלו, ביחד עם הבית שלו וכל הנכסים שלו, הוא שיש לו צורך שיהי לו בן וחתן ורצון, כי העולם כהיום מחשיבים דבר זה, ולכן מפריע לו מה שצנו אינו לפי כבודו. אבל כאשר ירניש אדם ההתחייבות של האב לעבוד לטובת הספקדון הזה, והכל הוא רק לטובת בנו וצמו, אז ידעו כי חונתם הוא לעשות הכל שהם יוכלו לאור כוחותיהם הפנימיים בשלימות, והכל הוא רק ע"י כח התורה

(14) קל קיומ

ב י"ד בנח ירושלים זכר ונוסח אשכנזי ולידו שלם שירך ובר. שאלו מה"ר שפני סגני נהור גר"ו בן למנהג אשכנזי שאומרים בצדקת צנה ירושלים וצנה אוסה בקרוב צימנו צנן עולם וכסא דוד מהרה צמוכה סכין צרון אמה יי צנה ירושלים דלא היה כדקיימא לן בשמואל בשלם שרבי פסחים (קד) דלרין מעין סמימה סמוך לסמימה ונוסח ספרדי סכמוז כי וכסא דוד וכו' קודם וצנה אומה נראה יותר מחוקן. והשפדו דלם אינה מעין סמימה אי"כ אינה נמי מעין סמימה ולא טעו זה בני כי דג כל שכן רשמינו ז"ל גדולי ארץ אשכנזי אכל האתם יורה דלכו שנקשה וכסא דוד מהרה צמוכה סכין הוא מעין צרכה זו שמתקשים שיצנה ירושלים צרונו כדי שסכא דוד צמורה סחוק ירושלים סכין לומור שאין סאלתינו כי אם לצורך נטה כי אין סכא יי אלה אלא כשסכא דוד סל מכוני צרושלים ועוד דבשאלתינו וכסא דוד מהרה צמוכה סכין הרי נקשתינו ג"כ סל ירושלים שיכוני צמוכה סכא דוד והוא מעין סמימה זה גס כן טעם הסמימה ולירושלים שירך צדחמים הסוב לא לצורך עצמינו אלא כדי להעלים הסמימה צמוכה מן הגלים והיי סאימרים ומשכון צמוכה כאשר צמח יא"כ וצנה אוסה צקרוג וכו' כפי סכסא דוד מהרה צמוכה

(15)